

DE LOFOTEN EN DE KABELJAUWVANGST

DOOR

Dr T. C. WINKLER.

Sedert eenige jaren wendt de beschaafde wereld het oog naar het noorden. Ernstige pogingen worden er gedaan om de noordpool der aarde te betreden; staatkundige en staathuishoudkundige maatregelen en bepalingen worden er gemaakt, om het vangen van robben en zeeleeuwen op de eilanden van het noorden te regelen; stoombooten varen op gezette tijden naar de Noordkaap; plezierreizen worden er jaarlijks hoe langer hoe meer gedaan naar het noorden van Europa, naar Noorwegen, Lapland, enz.; wetenschappelijke tochten worden er gedaan naar Nowaja Semlja, naar Spitsbergen, naar Groenland; eerst-daags vaart er uit Engeland een stoomboot met geleerden en fotografen en belangstellenden naar het noorden, om de totale zon-eklips waar te nemen, die in den loop van dit jaar zal plaats hebben, en door dat alles worden de landen en zeeën van het noorden ons in elk opzicht hoe langer hoe meer bekend. Daar nu een van de belangrijkste deelen van het noorden van Europa zekerlijk, zoowel uit een staathuishoudkundig als uit een natuurhistorisch oogpunt, de eilandengroep is, die onder den naam van de Lofoten bekend is, willen wij in dit opstel een blik werpen op die eilanden en op hetgeen dáár wordt gedaan; wij willen zien hoe het was op de Lofoten in het jaar 1893, en wat de kabeljauwvangst op die eilanden in den regel beteekent.

De Westfjord, de zeearm die in het zuidwesten met een breedte van 100 tot 120 kilometer in den Atlantischen oceaan uitloopt, en

in het noordoosten in den smallen Ofotenfjord eindigt, scheidt een groote groep van klippen, rotsen en eilanden van het vaste land, hetwelk daar als een steile muur uit zee oprijst. Die eilanden en klippen zijn, evenals het geheele kustland, geologisch gesproken, sedert overoude tijden het strijdperk geweest, waar storm en regen, bergijsstroomen en brandingsgolven, hetzij afzonderlijk, hetzij vereenigd, getracht hebben de strandrotsen en strandmuren te vernielen en weg te knagen. En wat het geweld der verbrijzeling, wegknaging, afschilfering en wegspoeling, wat erosie en abrasie gedaan en uitgevoerd hebben, dat vertellen ons het uit harde en vaste kristallijne gesteenten opgebouwde kustland en de daarvoor liggende eilanden, door hun zonderlinge vormen. Die eilanden met hun uitsteeksels, hun ruwe muren en gladde oppervlakten, met hun klippen, gaten, holen en kuilen, liggen zoo dicht opeen en zoo wild dooreen, dat het oog niet in staat is die geweldige warreling van punten en muren, van spleten en krassen, van hoeken en kanten, van fjorden en sunden te ontwarren, van welken kant ook gezien. Doch op de kaart of uit vogelperspectief gezien, kan de fantasie er in zien de ruggegraat van een voorwereldlijk zeegedrocht, dat hier strandde en in stukken brak: de groote rugwervels liggen bij de kust dicht bijeen, maar de staart steekt in zee op, en zijn kleine wervels liggen ver uit elkander.

Deze lange en kale eilandenketen wordt door den smallen Raftsund, die in bochten van het zuidwesten naar het noordoosten loopt, verdeeld in een noordelijk gedeelte, Westeraalen geheeten, en een zuidelijk gedeelte, de Lofoten.

De Lofoten bestaan uit vier groote eilanden. Het grootste heet Ost-Waagö. Op dit eiland liggen aan den Westfjord: Swolwär, Oerswaag met de pastorie Kirkewaag, waar HANS EGEDE, de zendeling van Groenland, van 1707 tot 1718 als geestelijke werkzaam was, en Henningswär, waar de rijksambtenaren wonen en de Waagekallen, de hoogste berg van het eiland, met een hoogte van meer dan 1000 meter, op de branding aan zijn voet neerziet. Daarop volgen West-Waagö met Buknäs, Flakstadö met Sund, en Moskenäsö met Reine. Aan den anderen kant van den bekenden Maalstream, die bestendig op en om de Morganklippen schuimt en kookt, ligt het kleine eiland Mosken. 25 kilometer ten zuidwesten ligt Warö, en nog verder naar het zuidwesten rijst het vlakke en dicht bevolkte eiland Röst uit de golven op. De zeearmen die deze eilanden van elkander scheiden, zijn de wegen en poorten door welke het zeewater

wegvloeit en door welke de uit den oceaan verhuizende visschen, vooral haringen en kabeljauwen, in den Westfjord binnen komen.

Wie deze grootsche en in vele opzichten merkwaardige eilandenwereld in haar schoonheid als landschap, in haar gansche pracht en verhevenheid wil zien, moet op een helderen, zonnigen zomerdag van het vasteland uit over den Westfjord varen, dat is dus in den tijd als de veel bezongene middernachtzon groot en bloedrood aan den horizon staat, en in Hammerfest, de noordelijkste stad van Europa, een zomerdag verwekt, die $2\frac{1}{2}$ maand duurt. Zulk een dag is een van de vele schoonheden, die den mensch naar het noorden van Noorwegen lokken. En licht valt het aan die lokstem gehoor te geven, want alle weken varen stoombooten, van Bergen en Trondhjem komende, hier voorbij, en de lokaalboot van de Bergen-Nordenfjeldcompagnie legt geregeld op twaalf verschillende plaatsen der Lofoten aan. Te bewonderen is de zekerheid waarmede de loods de boot door het schijnbaar niet te ontwarren labyrinth van eilanden en rotsen voert. Hier, waar de boot niet onmiddellijk aan het land kan aanleggen, wachten in lichte noorsche bootjes, die als schuim op de golven dansen, jongens en meisjes om de passagiers en de post af te halen, en in groote, breede pramen staan stoere, licht blonde, maar geharde mannen, om allerlei vrachtgoederen in te nemen of over te laden.

Op het eerste station verlaat men de stoomboot; het is een visschersdorp. Dicht aan het strand staat een groot, ruim pakhuis, en daarvoor ligt een driemaster op de golven te wiegen. Niet ver daar vandaan staat het flinke huis van den rijkskoopman, bij wien een goed logies en een vriendelijke ontvangst te vinden zijn. Onder de verandah wachtten zijn vrouw en kinderen: zij zwaaien met witte doeken en heeten de komenden als vrienden welkom. Bij dien rijkskoopman is alles te koop wat op het eiland noodig is. Planten en bloemen, zooals reseda, muurbloemen en gele viooltjes, asters en violieren versieren de vensterbanken, en in het kleine tuintje, dat als met geweld op den rotsgrond is veroverd, bloeien allerlei bloemen, en worden allerlei vruchten rijp. Roode en zwarte aalbessen, kruisbessen, aardbeien en frambozen zijn tot aan de Noordkaap verspreid, doch als enkele exemplaren en in kleine groepjes. Zoo is het ook met de boomen en granen. Akkers en bosschen, zooals wij die in ons land gewoon zijn, ontbreken hier volkomen, maar men ziet enkele berken en sparren, en enkele plekken waarop haver, gerst of aardappels ver-

bouwd worden. En toch worden er op de Lofoten velerlei bloemen en struiken gekweekt, en dikwijls met goed gevolg. Op het opene veld te Stamsund vertoonde een australische stroobloem, de *Rhodante maculata* Dram, bij een hoogte van 62 centimeter, 90 volkomene bloemen. Ook op de Lofoten leert men het aan planten arme Noorwegen als een land kennen en liefhebben, waar zelfs de armste man met zorg en liefde bloemen en boomen kweekt en verzorgt.

Waar de bergtoppen niet met sneeuw zijn bedekt, vertoonen zij overal een kleed van mos, dat vooral bij vochtig weder een eigenaardigen lichtglans uitstraalt. Aan den voet, mits waar geen steile rotsmuren voorkomen, liggen weiden van frisch gras, die tot het weiden van schapen dienen. Op de kleine eilanden Mosken, Wårø en Røst blijven deze dieren steeds in de open lucht, zelfs gedurende de koudste maand van het jaar, Februari. De verklaring hiervan vindt men in de groote zachtheid van het klimaat op die eilanden, ten gevolge van den invloed van den Golfstroom, welke blijkt uit het volgende: het eiland Alten, dat op bijna 70° N.B. ligt en 13 meter boven den zeespiegel, zou, volgens zijn aardrijkskundige ligging, een Januari-temperatuur van $-24,4^{\circ}\text{C}$. een Juli-temperatuur van $-7,3^{\circ}\text{C}$. en een gemiddelde jaars-temperatuur van $-8,9^{\circ}\text{C}$. moeten hebben, terwijl door veeljarige waarnemingen blijkt, dat in werkelijkheid zijn Januari-temperatuur $-7,7^{\circ}\text{C}$. zijn Juli-temperatuur $+12,6^{\circ}\text{C}$. en zijn jaars-temperatuur $+0,9^{\circ}\text{C}$. is. Dus zijn zomer en winter beiden warmer dan zij wezen moesten, Juli ongeveer 6° en Januari ongeveer 16°. Daarbij komen nog de heldere zomernachten, waarin de bladeren der planten hun werkzaamheid kunnen voortzetten. Om dit alles wel te waardeeren, moeten wij bedenken, dat de Lofoten op 68° en 69° N.B. liggen, en derhalve twee en drie graden noordelijker dan de poolkeerkring, die den Atlantischen oceaan scheidt van de noordelijke IJszee. En bedenken wij daarbij dat de 68ste graad in Noord-Amerika over den mond der rivier Mackenzie en dwars door Midden-Groenland loopt, en dat de 68ste graad in Rusland de noordpunt van het schiereiland Kanin scheidt en in Siberie Werchojansk voorbijtrekt, dat den treurigen roem heeft van de grootste bekende winterkoude te hebben. De Lofoten liggen volle twintig graden noordelijker dan de banken van Newfoundland, die op 48° zijn gelegen, dat is op de zelfde breedte als Mainz en Krakau.

Het smalle vlakke strand, dat langs de lange kust van Noorwegen

loopt, verbreedt zich links en rechts van de Lofoten, en wordt door de diepten van den Westfjord doorsneden. Tusschen de diepe geulen vertoonen zich banken, die zich hier 20, dáár 30 en 50, ja zelfs 80, 100 en 300 meter ver onder den zeespiegel als vlakten uitbreiden. Op deze banken en vlakten van den zeebodem nu verschijnt sedert eeuwen in de eerste maanden van het jaar de kabeljauw: een visch waarover wij straks uitvoeriger moeten spreken.

Met den kabeljauw komen er menschen op de Lofoten. Rondom het huis van den rijkskoopman staan een menigte schuren en hutten, waarvan slechts enkele bewoond zijn. En zoo is het ook elders op de Lofoten. Het is alsof de bevolking uitgestorven of vertrokken is. De verklaring hiervan leveren de kabeljauwen: zij zijn er niet in den zomer, en met hen zijn de menschen weg getrokken.

Als de zon in de middaguren weer boven den horizon komt, dan komen de visschen, en met hen komen mannen uit Finmarken, Tromsø, Helgoland, uit het ambt Trondhjem en uit Rømsdal, in schepen met allerlei vischtuig, met aas en proviand, eerst enkelen, dan in troepen. Elken dag komen er nieuwe scharen. De huizen worden bewoond tot in elken hoek. Op het strand en op de zee wordt het nu druk en woelig: veertig duizend mannen vereenigen zich hier voor korten tijd, en verspreiden zich over dertien dorpen, en allen zijn hier gekomen met het doel zooveel visch te vangen en zooveel geld te verdienen als mogelijk zal zijn. De vangst begint in Januari en eindigt in April: dus in de koudste en ruwste maanden van het jaar.

Om orde en veiligheid in het verkeer te handhaven, en om de opbrengst der visscherij zooveel mogelijk te vergrooten, zendt de regeering gedurende den vischtijd eenige ambtenaren naar de Lofoten, die te Henningswår verblijf houden. In 1893 kwamen die ambtenaren op den 16^{den} Januari en vertrokken den 23sten April. Zij moeten de wetten handhaven, die, in 1857, betreffende de visscherij bij de Lofoten uitgevaardigd zijn. Aan hun hoofd staat een kommandeurkapitein der marine, die een adsistent en tien opzichters, en 2 zeilvaarttuigen bemand met 26 man, onder zich heeft: hij moet alle schepen, alle visschers, kortom alles wat zich op de dertien groote en ver uit elkander gelegene vangplaatsen bevindt, controleeren. Hij moet telkens het sein geven als de booten ter vangst mogen in zee steken; hij moet de banken en vischgronden afwisselend onder de

visschers verdeelen; er op toezien dat er bij het uitzetten der netten en lijnen orde heerscht en dat niemand komt op het terrein van zijn buurman. Verder moet hij uitvoerige statistieke opgaven schrijven, en nog bovendien allerlei andere tijdroovende werkzaamheden verrichten.

Het visscherij-terrein op de Lofoten ligt hoofdzakelijk in den Westfjord. Aan de atlantische zijde van de eilanden is de zee zelden kalm, en ook ontbreken hier veilige havens. Doch niettegenstaande dat wordt zij toch nu en dan afgevischt; want zoover een lijn strekt van een zeemijl lengte westwaarts van de uiterste eilandjes en klippen, zoover reikt ook het gebied waarin de noorweegsche staatsburgers mogen visschen.

De bevolking die in den vischtijd de Lofoten bewoont, bestaat uit drie verschillende elementen: 1° visschers en schippers, 2° kooplieden en 3° lieden die op eene andere manier iets zoeken te verdienen.

Terwijl de visschers en de kooplieden met eigen schepen komen, komen de overigen met elk vaartuig dat hen wil medenemen.

In 1893 bestond de visschersvloot in Januari uit 500, in Februari uit 4200 en op den 25sten Maart uit 6186 schepen. In 1892 waren er den 16^{den} Maart 7148 schepen aanwezig, in 1894 6500, en in 1895 zelfs 7580 schepen op de vangplaatsen. In April, als de visch in aantal vermindert, vermindert ook het getal der visschende booten snel. In de eerste week van April 1893 waren er nog 3500, in de tweede week nog 2100 en in de derde week nog slechts 300 booten aanwezig, en op den avond van den 23sten April konden de ambtenaren hun taak als afgelopen beschouwen.

Op deze vaartuigen, die meest op de manier der oude Wikinger slechts een enkel ra-zeil voeren, waren 26,683 visschers met 2481 knechts en 6003 schippers, alzoo ongeveer 35,000 man. Zoo talrijk zijn de beide andere bevolkingsgroepen niet. De vloot der kooplieden telde in 1893 in 't geheel 622 vaartuigen met 2862 man. Een klein gedeelte dier schepen, namelijk 63, was geladen met manufacturen, koloniale waren en kramerijen: zij voerden granen, meel, brood, vet, linnen, gemaakte kleederen, leder, schoenen en laarzen, gereedschappen, netten, touw, aas en allerlei scheeps- en visscherijgereedschappen. Het grootste gedeelte dier handelsvloot, 559 vaartuigen, was gekomen om tevens inkoop te doen van visch en vischproducten, en allen verkregen een volle retour-lading.

Wat de visschers en schippers op de Lofoten in hun vrijen tijd noodig hebben of wenschen te hebben, zegt ons het derde bevolkingselement door zijn bonte samenstelling. Het bestond in 1893 uit: 2 graveurs, 3 kwakzalvers, 16 fotografen, 20 horlogemakers en goudsmeden, 24 muzikanten en kunstenaars, 49 restauratiehouders, 61 vischarbeiders, 70 handwerkslieden, 195 dienstboden, 196 vischopkoopers, 272 marskramers, 357 arbeiders en 70 lieden die in geen van alle deze groepen pasten: in 't geheel 1345 man.

Waar vinden deze 40,000 menschen, die met de visschen op de Lofoten zijn gekomen, woning en huisvesting? Een klein gedeelte vindt in de schepen en de op het strand gehaalde vaartuigen de noodige woon- en slaapgelegenheden. Maar het grootste gedeelte vindt op het land in blokhuisen en hutten een onderkomen. In 1893 konden in de 279 woonhutten 5216 man en in de 2615 blokhuisen of zoogenoemde *Rorboder* 31,955 man onder dak worden gebracht. Die *Rorboder* zijn lage houten hutten, die veeltijds geheel onder de sneeuw verborgen zijn, als de lieden in Januari, tegelijk met de kabeljauwen, aankomen. Maar weldra is het uit balken en blokken opgebouwde houten huisje uitgegraven en bewoonbaar gemaakt. Laat ons eens in zulk een *Rorbod* rondzien.

Voor de deur vindt men een klein uitbouwsel of portaal, dat tevens tot voorraadskamer dient. Hier zijn brandhout, aas, proviand, traan, graan, zout en allerlei gereedschappen opgestapeld of opgehangen. Een smalle, korte gang leidt in de kamer, in het *Bod*. In 't midden op den vloer is de haard. Aan den zolder hangen netten en lijnen, waaraan geknoopt en gevlochten wordt. Voor het venster staat een tafel met banken en stoelen. Langs de wanden vindt men de breede, voor twee man ingerichte bedsteden, die als scheepskooien boven elkander zijn getimmerd en waarin wollen dekens liggen. Het dak bestaat uit den plankenzolder, waarop een dikke laag berkebast en daarop een laag graszoden gelegen is; een dak, dat wel twintig jaar kan duren zonder reparatie en dat het vertrek in den zomer koel en in den winter vrij warm houdt. Laat ons nu een blik werpen op den kabeljauw en zijn vangst.

De visch, die bij de Lofoten gevangen wordt, is de kabeljauw, *Morrhua vulgaris*. De Noren noemen hem Torsk of Skrei. Van dat woord Torsk is de naam dorsch verbasterd, een naam dien men

in de boeken leest als van een soort van kabeljauw. LINNÉ meende dat er onderscheid bestond tusschen een kabeljauw en een dorsch: hij zei dat de dorsch een kleine, in de Oostzee voorkomende soort was, en de kabeljauw een grootere, in de Noordzee en den Atlantischen oceaan levende soort. De hedendaagsche wetenschap deelt in die meening niet meer. Daar het eenige onderscheid slechts gelegen is in de grootte, houdt men tegenwoordig beide vormen voor rassen van dezelfde soort, waarvan de eene in volle zee en de andere aan de kusten leeft. Beide rassen stemmen hierin overeen, dat zij op den bruinachtigen of geelgrijzen rug grijzgele of roodachtige vlekjes vertoonen. Beide vormen verschillen van den schelvisch, *Morrhua aeglefinus*, die een veel korteren baarddraad heeft en aan elke zijde een zwarte streep, die achter de borstvin met een zwarte vlek begint.

De kabeljauw is de grootste van de familie der kabeljauwachtigen, *Gadidae*. De kop is groot, de mond wijd gespleten; de bovenkaak steekt verder vooruit dan de onderkaak en aan deze vindt men een zoogenoemden baarddraad, *cirrus*. De zwemblaas is betrekkelijk zeer groot. Op beide kaken en op het ploegbeen staan tanden. Er zijn drie rugvinnen en twee aarsvinnen, en tevens de gewone borst- en buikvinnen en de staartvin. Alle vinnen hebben zachte, gelede stralen. De kop, rug en zijden van den buik zijn meestal bruin grijsachtig met geelachtige vlekjes; de zijstreep en ook de buik zijn wit. De schubben zijn klein en cycloïdaal.

De kabeljauw wordt dooreengenomen 85 centimeter lang en 4 tot 5 kilogram zwaar. Hij is een der vruchtbaarste schepselen der aarde. LEEUWENHOEK telde in één kuit 9,384,000 eieren, en BRADLEY, die den kabeljauw op de banken van Newfoundland bestudeerde, spreekt van 4 millioen eieren in groote visschen. HARMER vond in een kuit in het laatst van December 3,686,760, en BUCKLAND in een kuit, die $7\frac{3}{4}$ pond woog, 6,867,000 eieren. Waar zulke visschen in zulke dichte banken zwemmen, dat de netten en lijnen in het naar beneden zinken belet worden; waar de zee door de geschotene kuit over groote uitgestrektheden dik en pappig wordt, daar moet, als de omstandigheden de ontwikkeling der kiemen niet nadeelig zijn, de visch in ondenkbare menigte ontstaan en groeien, en dit gebeurt vrij snel. Reeds in het eerste halfjaar wordt de kabeljauw bij de Lofoten meer dan 20 centimeter lang. Dan verlaat hij zijn geboorteplaats en verhuist naar de volle zee, waar zijn voedsel nog rijkelijker schijnt te zijn. Want de lage, maar standvastige temperatuur van de Poolzeeën

bevordert de ontwikkeling van vele lagere dieren. In de wierbosschen wonen millioenen schaaldieren. Uit een diepte van 4754 meter haalde JOHN WALTHER in één haal met het net 50 schaaldieren naar boven, die tot 25 geslachten en 27 soorten behoorden. En in den tijd als uit de drijvende eieren het jonge broed te voorschijn komt, zijn de noordelijke zeeën rijk aan kleine kreeftsoorten: in de maag van jonge kabeljauwen die nog niet eens hun dojerblaasje verloren hadden, vond men reeds mikroskopische schaaldieren. Reeds in het derde jaar is de kabeljauw ter voortteeling geschikt en wordt hij als marktwaar hoog geacht.

De volwassen kabeljauw is vraatzuchtig en nimmer zat. Visschen, kreeften en krabben, schelpdieren, kortom alles wat hij krijgen kan, dient hem tot voedsel. De kleine lodde, *Mallotus villosus*,¹ die zelfs tot aan de Noordkaap voorkomt, vervolgt hij. Zelfs zijn eigen jongen en kuit zijn voor den kabeljauw niet veilig, maar vooral aast hij op haring, sprout en haringkuit. Niet zelden braakt de kabeljauw zijn voedsel uit als hij, aan den vischhoek hangende, uit zee wordt gehaald.

In de Noordzee aast hij, vooral bij nacht, op de haringen die in de netten zitten en vernielt daardoor velen van die van dun garen geknoopte netten. In de maag van een kabeljauw, die in den zomer van 1626 in Lynn Deeps gevangen werd, vond men een boek met drie verhandelingen, dat aan den vice-chancellor van Cambridge werd geschonken. Kapitein HILL kreeg een bos sleutels terug, verscheidene dagen na dat hij die overboord had laten vallen, door middel van een visscher, die de sleutels gevonden had in een kabeljauw, gevangen op vele mijlen afstand van de plaats, waar zij verloren waren

¹ Het hier genoemde vischje, de *Mallotus villosus*, behoort tot de familie der zalmen, en is na verwant aan de spiering, waarop het veel gelijkt. De *Mallotus*, in het noorden *Lodde* genoemd, leeft in menigte in de zeeën van het noorden der aarde. Vooral rondom Groenland, Spitsbergen, Nowaja Semlja, IJsland, aan de kusten van Noorwegen, enz. komt het voor. Zijn soortnaam, *villosus*, zinspeelt op een breeden, uit verlengde schubben bestaanden band langs de zijstreek, dien het mannetje gedurende den rijtijd verkrijgt. Merkwaardig is dit vischje vooral om het volgende: het gebeurt namelijk niet zelden, dat het in groote menigte met slijkmassas uit zee op het strand wordt geworpen, en in dat slijk niet slechts zijn dood vindt, maar ook daarin als een fossiel bewaard blijft, daar die slijkmassas zeer spoedig verharden tot een kalkhoudend leem- of kleiachtig gesteente, en het vischje, daarin gewikkeld, als de jongste versteening die wij kennen voor ons onderzoek bewaard blijft, een versteening dus die tevens nog levend is, — het eenige voorbeeld van dien aard. In Teylers museum vindt men een paar van zulke verharde steenklonters, *rogmons de marne du Groenland*, zooals zij door de palichthyologen worden genoemd, met de beenige overblijfselen van *Mallotus villosus*.

geworden. Een heele patrijs werd eens in de maag van een kabeljauw gevonden en JOHNSTON spreekt van een visscher, die een haas haalde uit de maag van een kabeljauw. Een andere visch had er een witte raap in, nog een andere een zeemeeuw met vederen en GROVE haalde uit de maag van een kabeljauw een vetkaars van 7 duim lengte. Steenen en andere onverteerbare dingen vindt men ook niet zelden in het darmkanaal: waarschijnlijk heeft de visch die steenen, enz. ingeslokt wegens de daarop vastzittende lagere dieren: later braakt hij die steenen weer uit. COUCH vond zes jonge kabeljauwen, elk van 9 duim lang, in de maag van een visch en in die van een anderen visch, gevangen op de kust van Schotland, een groote noorsche kreeft, *Nephrops norvegicus*. Zeesterren, vooral *Ophiathais fragilis*, en schaaldieren, zooals soorten van *Galathaea* en van de garnaal, *Crangon*, schijnen echter het geliefkoosde voedsel van den kabeljauw te zijn. Zijn grootste vijanden zijn zeehonden en haaien, en een menigte verschillende visschen en zeevogels azen op zijn jongen en zijn kuit.

De kabeljauw zoekt zijn voedsel vooral op den bodem der zee, zooals in 't algemeen alle visschen doen, die baarddraden aan den mond hebben. De baarddraad, *cirrhus*, van den kabeljauw is niet slechts een eenvoudig vleezig aanhangsel: de anatomie leert dat hij een bijzondere zeer dikke zenuw bevat, waardoor hij zoo gevoelig is, dat hij als tastorgaan beschouwd mag worden en zekerlijk ook dient. COUCH verhaalt van een kabeljauw die blind geboren was, althans de huid liep onafgebroken over de ledige oogkuilen heen, en er was ook geen enkel bewijs te vinden, dat die visch ooit had kunnen zien. Toch was hij, toen hij aan een hoek werd opgehaald, wel gevoed: zijn baarddraad moet hem dus gediend hebben om zijn voedsel op den tast te vinden. CHARLES BELL beweert dat die zenuw in den baarddraad een tak is van een groote zenuw, die zich, met nog eenige anderen, uit de hersenen in den kop verspreidt, en dat die zenuwtak beantwoordt aan het vijfde zenuwpaar van den mensch. Die zenuw komt bij alle lagere gewervelde dieren voor en in dieren, die met schubben of schilden zijn bedekt, is zij bijna de eenige die voor den tastzin dient. Het is dus de groote ontwikkeling van dezen zenuwtak, die gevoeligheid geeft aan den baarddraad, die aan den mond van visschen voorkomt. Ook de reukzenuwen zijn bij den kabeljauw wel ontwikkeld; zij ontstaan uit een zenuwknoop of *ganglion*, die door een vrij langen zenuwdraad met de hersenen in verband staat.

Wij zeiden boven reeds dat de gemiddelde grootte van den kabeljauw is 85 centimeter en zijn gemiddelde zwaarte 4 tot 5 kilogram. THOMPSON spreekt van twee kabeljauwen, die op den zelfden dag in Belfast Bay gevangen waren en 56 en 60 pond wogen. YARRELL zegt dat de grootste kabeljauw die hem bekend was, zestig pond woog: hij was in het Kanaal gevangen, en bracht den visscher 5 shilling op. PENNANT verhaalt van een kabeljauw van acht en zeventig pond, die een lengte had van 5 voet 8 duim, en die voor 1 shilling verkocht werd. Een visscher op de banken van Newfoundland vertelde aan COUGH, dat er dáár eens een kabeljauw gevangen was, die 100 pond woog, en dat hij dien visch, om hem te huis aan zijn vrienden te vertoonen, van den eigenaar had gekocht voor een halve kroon.

De kuit van den kabeljauw is in het voorttelingstijdperk zeer groot en bestaat uit een menigte eieren, zooals boven reeds is aangetoond. In een kabeljauw wegende 21 pond, woog de kuit 11 pond, dus meer dan de helft van het heele gewicht, doch in een anderen visch, die 30 pond woog, woog de kuit slechts $4\frac{1}{4}$ pond. Van deze kuit nu gaven twee gram een getal van 423 eieren, zoodat er uit deze kuit, die veel lichter woog dan in den regel het geval is, toch ongeveer 7,000,000 jonge kabeljauwen zouden zijn voortgekomen.

De eieren drijven in de zee en zinken slechts als het embryo dood is, of als het gehalte van het zeewater door regenwater of door invloeiende rivieren verandert. Het drijven van het ei is te danken aan een klein druppeltje olie, dat er in besloten is, terwijl het zwaarste punt is waar zich de *micropyle* bevindt, dat ten gevolge daarvan aan den onderkant ligt. Tusschen den 13^{den} en den 18^{den} dag komt het jonge vischje te voorschijn, naar gelang van de temperatuur van het water. Niet zelden worden die drijvende eieren door den wind en de golven vernietigd of op het strand geworpen, en vooral door andere in zee levende dieren bij millioenen tot voedsel gebruikt en dus vernietigd.

Volgens de onderzoekingen van sars zijn de jonge kabeljauwen, voor dat hun dojerblaasje geabsorbeerd is, zeer onbeholpen schepseltjes, die op de oppervlakte door wind en golven heen en weer geworpen worden. Zoodra dat orgaan geabsorbeerd is, gaan zij naar diepere lagen, waar het water rustiger is, en leven dáár van kleine,

doorschijnende schaaldieren, als »haringvoeder” bekend, *Calanus finmarchicus* en *Temora longicornis*. In 't laatst van den zomer, als zij ongeveer een duim lang zijn, zoeken zij een schuilplaats onder zee-kwallen, *Medusa*, vooral onder *Cyanea capillata*, waar zij zich voeden met de kleine diertjes, die het voedsel van deze *Discophora* uitmaken, en die gevangen worden door haar talrijke vergiftige draden, die zich in alle richtingen uitstrekken. Dáár vinden de jonge kabeljauwen vooral een parasitisch schaaldier, *Hyperia*, dat zich aan de zeekwal hecht door middel van zijn scherpe haken en zich zelfs diep in het geleachtige lichaam invreest. Hoe grooter de jongen worden, des te dieper water zoeken zij op, en verschuilen zich veel onder zeewier, vooral onder de reusachtige wierbosschen van *Laminaria*, op een diepte van twintig of dertig vadem. Jonge kabeljauwen van $\frac{3}{4}$ of 1 pond zwaar, groeien in ongeveer 16 maanden tot een gewicht van 6 of 7 pond elk, volgens JACKSON.

De spijsvertering van den kabeljauw is zoo krachtig en geschiedt zoo snel, dat, korten tijd nadat zij ingeslokt zijn, de harde en gladde schalen van krabben en kreeften zoo zacht worden door de werking van het maagsap, dat de scharen en pooten rondom den vinger gewonden kunnen worden. Doch hoe krachtig ook zijn maag is, toch is ook de kabeljauw onderworpen aan ziekten. Door een ziekte van de wervelkolom wordt deze soms als geknakt of gebogen, en niet zelden vertoont de kabeljauw zich gebocheld, of met een kop die te groot is in verhouding tot het overige van het lijf. Blindheid is niet zelden waargenomen, vooral bij kabeljauwen die een tijd lang in zeewatervijvers in het leven zijn gehouden, zooals wij straks zullen zien. Dikwijls vindt men kabeljauwen met een huidziekte, zich vertoonende als zwarte vlekjes op de huid. Zij ontstaan door parasieten die zich in de huid nestelen. Vooral ziek wordt de kabeljauw ook door de zoogenoemde zeeluis, *Lernea branchialis*, die zich in zijn kieuwen ophoudt. Een andere parasiet, de boorder, *Myxine glutinosa*,¹ dringt door den mond of de kieuwspleten

¹ *Myxine glutinosa* is een aan de lamprei of prik verwant vischje, dat in de Noordzee, vooral aan de kusten van Noorwegen, voorkomt. Het onderscheidt zich van de lamprei door acht baarddraden aan den mond, en door een veel zwakker, met hoortanden gewapend zuigmond, daar er slechts één tand op het verhemelte en eenige kromme tandjes op de tong staan. Ook is de *Myxine* kleiner en meer wormvormig dan de lamprei. De oogen zijn rudimentair, door huid en spieren bedekt, en daardoor uit-

in het darmkanaal en vreet dáár bijna alles weg, zoodat er nauwelijks iets meer dan de huid overblijft. Op de zandbanken der Shetlands gebeurt het zelfde door *Aega tridens*, door de visschers *bee* genoemd, zoodat, als de visch aan den hoek wordt opgehaald, hij er dik en rond als levend uitziet; doch als hij geopend wordt, blijkt het dat hij vol zit met *bees*, zoodat hij niet meer als voedsel voor den mensch kan dienen.

In Schotland houdt men den kabeljauw in vijvers, natuurlijk van zeewater. De ondervinding heeft getoond, dat de visch daarin zeer goed tiert. Er zijn in Schotland drie van zulke kabeljauwvijvers, een in Galloway, een in Fife, en een in Orkney. Die van Logan in Galloway is vijftig voet diep en honderd en zestig voet in omtrek; hij is in den vasten steenrots uitgehouwen en staat met de zee in verband door een der talrijke spleten, die dáár veelvuldig in het rotsige strand voorkomen. Een visscher dient als oppasser en geeft voeder aan de visschen, die weldra leeren het uit zijn hand te eten.

Van de kabeljauwen, die dagelijks in zee gevangen worden, gaan de ongekwetsten in den vijver, en de overigen worden in stukken gesneden tot voedsel voor de gevangen. Schelpdieren, zooals *Buccinum*, *Natica*, *Patella*, enz. worden gekookt om hen uit de schelpen te krijgen, en zoodra de oppasser met een bak vol van zulk voeder bij den vijver verschijnt, steken er een honderdtal wijd geopende kabeljauwmonden boven het water uit. Een exemplaar heeft twaalf jaren in dien vijver geleefd, en was ondertusschen zeer groot geworden. Velen worden echter blind als zij eenigen tijd in den vijver hebben geleefd; men wil dat dit komt omdat de vijver te ondiep is, zoodat de visch zich niet voor de zonnestralen kan beschermen.

In de eerste maanden van het jaar verschijnt de kabeljauw bij de Lofoten. Het schijnt dat deze visch in dien tijd de groote en diepe kuil van de noordelijke IJszee verlaat, een kuil tusschen Spitsbergen en het Beren-eiland, 3700 tot 4800 meter onder den zeespiegel gelegen, en dat hij door de fjorden en zeearmen, die de Lofoten en vooral Röst, Wörö en Mosken van elkander scheiden, in den West-

wendig niet zichtbaar. De *Myxine* leeft vastgehecht aan andere visschen; hij doorboort den lichaamswand of komt door den mond of de kieuwspleten in het lichaam van den visch, vooral van den kabeljauw, en leeft dáár van de inwendige deelen. Te recht wordt hij in het noorden boorder geheeten.

fjord binnentrekt, en wel in groote scholen, in zoogenoemde banken en vischbergen, om dáár kuit te schieten.

Jaren lange waarnemingen hebben geleerd, dat de temperatuur van het zeewater bij de Lofoten voor de voortplanting van den kabeljauw zeer gunstig is, en dat hij bij voorkeur in waterlagen van $+ 5^{\circ}$ C. kuit schiet. De zee heeft dáár aan de oppervlakte een temperatuur nooit lager dan 0° en op den bodem nooit hooger dan $+ 7^{\circ}$ C. Visschen, die plotseling uit water van $+ 5^{\circ}$ C. in water van $+ 1^{\circ}$ C. werden gedompeld en daarin 15 minuten gehouden, verloren een halven, ja, soms een heelen graad van hun bloedwarmte. De bloedwarmte van den kabeljauw is steeds een halve graad hooger dan die van het hem omringende water en elke vermindering van zijn bloedwarmte stoort het voorttelingsproces. De kabeljauw rijst en daalt in zee dus met de waterlaag van $+ 5^{\circ}$ C. Om deze waterlaag op te zoeken, geeft de regeering aan schrandere visschers diepzee-thermometers, en ook zendt de regeering mannen uit om de diepte waarop deze waterlaag ligt, en tevens de richting waarin de visch trekt, te leeren kennen. De uitkomsten van dat onderzoek worden terstond ter algemeene kennis gebracht. Daarbij speelt de telegraaf een groote rol. De kleinste en meest afgelegen eilanden zijn aan het groote, over de Lofoten uitgespreide draadnet verbonden. In 1893 werden er in den vischtijd 82,581 telegrammen verzonden. Zodoende weten de visschers, waar en op welke diepte de kabeljauw zwemt en waar en op welke diepte zij hunne netten, lijnen en handsnoeren moeten uitwerpen.

De kabeljauwvisscherij is reeds sedert vele eeuwen beoefend. In 1368 kreeg de stad Amsterdam permissie van den koning van Zweden, om een visscherij-station te vestigen op het eiland Schonen. Sedert de ontdekking van Newfoundland, door JEAN CABOT in 1496, wordt er dáár kabeljauw gevangen. Bij IJsland werd reeds in 1415 door de Engelschen gevischt, zooals blijkt uit het feit, dat de engelsche koning HENDRIK V voldoening gaf aan den koning van Denemarken voor zekere ongeregelheden, in die zeeën door zijn onderdanen gepleegd. Hoe lang er reeds gevischt is op kabeljauwen in de zee rondom Schotland en Ierland en op de Doggersbank is niet bekend, en ook weet men niet wanneer de groote visscherij bij de Lofoten is begonnen, waarover wij nu uitvoeriger zullen spreken.

Er worden drie soorten van netten bij de Lofoten gebruikt. Een net heet daar *Not*, meerv. *Nöter*. Die drie soorten heeten: 1. *Dragenöter*

treknetten, als onze zegens, 2°. *Sperrnöter*, dwarsnetten met zijvleugels, en 3°. *Synkenöter*, zinknetten, gelijk aan onze totebel. Het grootste treknet is 1000 meter lang en 80 meter breed, en het zinknet is vierkant met 40 meter lengte aan elke zijde, alzoo 1600 vierkante meter oppervlakte. Verder heeft men tegenwoordig nog een ander soort van net, *Garne* genoemd, 30—40 meter lang en 8—10 meter breed, dat als een muur in zee wordt uitgezet, een muur die, door verscheidene *Garner* nevens elkander uit te zetten, veelal een lengte heeft van 1200 tot 2100 meter. De lengte der mazen tusschen twee knopen is 8 tot 9,5 centimeter. De visch wordt gevangen door dat hij zijn kop door de mazen schuift tot over de kieuwschilden, zoodat hij dan noch vooruit, noch terug kan.

De lijnen zijn lange touwen, waaraan op afstanden van ongeveer 1 meter een menigte snoeren met vischhoeken hangen. Gewoonlijk hangen er 120, doch soms zelfs 300, 400 en 500 vischhoeken aan zulk een lijn.

De handsnoeren zijn, zooals de naam reeds zegt, touwen die uit de hand in zee worden gelaten en opgehaald. Zij hebben onderaan een stuk lood om hen te doen zinken en daaronder een vischhoek met aas, of wel een dubbelen vischhoek met een blikken vischje, een zoogenoemde *Pilk*.

De handsnoervisscher heeft zwaar werk. Met hun drieën in een bootje staande, werpen zij, als het goed weer is, onophoudelijk hun snoer uit, en halen het op met een visch aan den hoek. Als elke man per dag 100 visschen vangt, dus 300 samen, dan is de dag een gelukkige.

De lijnvisscher, met drie of vier man en een hoofdman, *Hövedsmand*, in een bootje, heeft de van aas voorziene vischhoeken in een tobbe, namelijk 24 lijnen elk met 120 hoeken. Het slaan van aas aan al die 2880 stuks vischhoeken is een zwaar en onaangenaam werk. In 1893 werden op die wijze gebruikt 5000 hectoliter haringen, 9400 hectoliter pekelharingen, 600 hectoliter mosselen en 1200 hectoliter kleine visschen, voornamelijk de lodde of kaplan, *Mallotus villosus* en *M. arcticus*, en bovendien nog de ingewanden van vroeger gevangene kabeljauwen. In 1893 werd er voor aas 198,000 gulden uitgegeven.

Terwijl twee man roeien en de derde op zeil en roer past, zet de hoofdman de eene lijn na de andere uit en, als dat gebeurd is, moet de boot met alle kracht voorwaarts om de uitgeworpene lijnen strak te doen staan. Het ophalen der lijn vordert veel inspanning: de visch

wordt er afgenomen, en terstond werpt men een andere gereed gemaakte lijn er voor in de plaats. Bij stil weer gaat dit alles goed, maar wind en golfslag maken dat lijnen en netten in de war geraten. Het gebeurt dat lijnen en netten met hun vischhoeken, door den storm gezwiept, tot een bijna niet te ontwikkelen klomp worden. Niet altijd gelukt het zulk een verwarden klomp op te visschen, en dan werpt de wind hem hier of daar op het strand. En hoe groot het verlies soms kan zijn, blijkt hieruit dat er in 1893 een waarde van *f* 19,200 aan verloren netten, *f* 139,800 aan slijtage van netten en *f* 64,800 en *f* 73,200 aan lijnen is betaald: samen dus *f* 295,000.

Doch nog kostbaarder zijn de menschenlevens, die elk jaar in zee verloren gaan. In 1893, ofschoon het weer in 't algemeen zeer gunstig was, gingen er toch 15 booten met 20 man verloren. De ongelukkigste dag, in de laatste 50 jaar op de Lofoten beleefd, was de noodlottige 11de Februari 1848, toen er 500 menschen verdronken.

Het ergst zijn de dagen waarop plotseling een zuidweste wind opsteekt, die in een sneeuwstorm overgaat en naar het noorden draait. Als met een reusachtigen bezem worden dan de golven door den breeden mond in den Westfjord gejaagd, waar zij zich weldra zoo hoog als huizen opstapelen, en de niet bij tijds terug gekeerde booten den weg naar de haven afsnijden. Dan slaat de eene boot na de andere om. Dan trachten de visschers op de kiel te klauteren en zich vast te houden aan van te voren er in geslagen pennen en knoppen. En waar zulk een houvast ontbreekt, daar trachten de schipbreukelingen hun mes in het hout te steken, en zich daaraan vast te houden. Toch gelukt het niet altijd zich te redden; want de kracht der armen verdwijnt meestal eerder dan de storm bedaart of er hulp komt. Waar de ledige boot eindelijk op het strand komt, telt men, naar het getal der ingestokene messen, het getal der verongelukten.

Maar als het stil weer is, de zon schijnt, de zee kalm en de visch in menigte aanwezig is, dan is het er heel anders. Eideereenden, kenbaar aan haar witte borst en witten rug, haar zwarten kop en zwarten buik, die weten dat zij door de visschers ontzien en verpleegd en door wetten beschermd worden, verlevendigen de golven. Zij zwemmen met het lijf bijna geheel onder water, en duiken telkens, waarbij zij twee of drie minuten onder water blijven. Een onafzienbare rij booten ligt aan het strand. Alles werkt en haast zich om de vaartuigen gereed te maken, en als de seinvlag opgehaald wordt, loopen zij onder luid gejuich uit. 600, 800, ja soms 900 booten

roeien en zeilen om het hardst, eerst in de zelfde richting en dan straalsgewijs uiteen, om de aangewezen vischplaatsen het eerst te bereiken. En bij dat zingen en lachen en roepen der mannen, klinkt het luide gekrijsch der zilvergrauwe meeuwen, die de booten volgen op hoop van prooi. Zulk een gelukkige dag was de 22ste Maart 1893. Toen werden er aan de lijnen 1000, met de *Garner* 1500 en met een enkel *Not* 6000 kabeljauwen gevangen, dat is meer dan 54,000 pond visch. In dat jaar werden er op de Lofoten in 't geheel 27,300,000 kabeljauwen gevangen, en buiten het gebied der Lofoten, bij Tromsø en Nordland, 12,700,000 stuks, alzoo samen ongeveer 40,000,000 visschen, dat is, het stuk op 4,5 kilogram gerekend, 182,500,000 kilogram levende visch of 168,500,000 kilogram opbrengst aan stokvisch, zoutevisch, traan, koppen, enz. Wat wonder dat de Noor de zee bij de Lofoten beschouwt als een onuitputbare bron, als een akker waarop hij kan oogsten zonder gezaaid te hebben.

Halve en heele dagen waarop het sein tot visschen niet gegeven wordt, heeten »contraire» dagen. In 1893 had men 54 contraire dagen, zoodat er slechts 56 voor de vangst overbleven. Op zulk een contrairen dag, als de zee stil is en de visch ontbreekt, liggen de visschers op de met mos begroeide rotsen in den zonneschijn te praten en te schertsen. Op zulke dagen slapen zij een gat in den dag. Dan lezen zij kranten en vrome boeken, en zingen psalmen. Maar daarom zijn deze noorsche mannen geen huichelaars noch kwezels: het zijn ernstige, brave mannen, geloovige christenen. Zij stellen prijs op godsdienstoefening en predikatie. Geestelijken houden bijbellezingen, dag- en avondscolen, toespraken. Vijf bibliotheken zorgen voor goede boeken; want zelfs de armste Noor wil een beschaafd man zijn. En daarbij gebruikt hij zelfs bij de grootste koude en het hardste werk geen alcoholische dranken. Dr. KÖNIG zegt, dat hij, gedurende een verblijf van zes weken in Noorwegen, geen dronken man heeft gezien, maar wel in Zweden. En wat misdrijven betreft, in 1893 kwamen op de Lofoten 260 politie-overtredingen in behandeling, waarvan 149 betroffen het te vroeg uitzetten of het onnodig op Zondag laten uitstaan van netten en lijnen, en slechts 13 strafzaken, waarbij één wegens bedrog en 4 wegens diefstal.

De noorsche visschers zijn liefhebbers van koffie, thee, gebak, vleesch en visch. Tabak wordt niet veel gerookt, maar des te meer pruijnt men, met de onaangename gevolgen daarvan. Als zij 's mor-

gens opstaan, gebruiken zij een kop koffie met geroosterd brood, *Smaabröd*, met visch of kaas, ook wel een karnemelksbrij, *Supamöla*. Het middagmaal bestaat uit een soep met zuring en visch, kabeljauw of haring. Op feestdagen eet men erwtensoep of gruttenbrij, met vleesch en spek en soms aardappelen. Een zeer geliefkoosde brij of soep is de *Levermölje*, dat is geweekt haverbrood met in azijn ingelegde kabeljauwlever. 's Avonds eet men meelbrij met stroop. De zuring, die veel gebruikt wordt, is *Oxyria reniformis*, die in Noorwegen veelvuldig voorkomt en in menigte voor den winter wordt verzameld, klein gesneden en met een weinig water tot een pap gekookt. Als 't koud wordt, laat men die pap bevriezen; zij wordt daardoor nog beter.

De regeering zorgt zooveel mogelijk voor de gezondheid der visschers. In 1893 zond zij 7 artsen naar de Lofoten, die de zieken gratis behandelen; doch de geneesmiddelen moeten worden betaald. In dat jaar behandelden zij 4193 zieken, waarvan 419 in ziekenhuizen; daarvan stierven er slechts negen. Vooral de door water en sneeuw en het slachten der visschen doorweekte bodem van het strand is een groote oorzaak van ziekten, daar het strand de algemeene werkplaats is voor de lijn- en handsnoervisschers en tevens markt voor den visch, die door de netvisschers wordt aangebracht en terstond aan opkoopters wordt verkocht.

Zoodra de visch aan wal is gebracht, wordt hij ontleed. De kop wordt er afgesneden, de ingewanden er uit gedaan, de lever, de zwemblaas en de kuit afzonderlijk gehouden, het lijf gespleten en opgehangen. De koppen, die voorheen als waardeloos werden weg geworpen, worden thans als voeder voor het vee en als mest voor den bodem gebruikt. In drie fabrieken, te Henningswär, Brottesnäs en Swolwär, werden in 1893 bijna 8,000,000 kabeljauwkoppen in guano veranderd, die, in zakken gepakt, verkocht wordt. Zeker evenveel koppen worden door veehouders gekocht, die hen met zout tot een pap koken, die door de koeien gaarne gegeten wordt en waardoor zij zeer veel melk geven, die in 't minst niet naar visch smaakt.

Van de zwemblaasen wordt sedert eenigen tijd vischlijm gemaakt.

De kuit is gebleken een bloedvormend voedsel te zijn. Bovendien wordt hij gezouten en als aas voor de sardijnen-visscherij naar Frankrijk verzonden. In 1893 werden 14,000,000 kilogram naar dat land gezonden. In 1895 bedroeg op 30 Maart de hoeveelheid verzamelde kuit op de Lofoten reeds 43,719 hectoliter.

Van nog meer waarde is de lever. Uit de levers wordt niet slechts gewone vischtraan, maar ook de beroemde noorsche levertraan bereid. In 1893 maakten de 52 stoomkokerijen, met de noodige zuiverings-toestellen, 37,510 hectoliter fijne levertraan.

En nu de visch zelf. Daar de Lofoten en geheel Noorwegen slechts dun bevolkt zijn, kan natuurlijk slechts het kleinste gedeelte der vangst versch worden gebruikt. Bijna de geheele vangst moet dus gezouten of gedroogd worden. Eerst worden de koppen afgesneden, dan wordt de visch ontwijd, en vervolgens in de lengte gespleten of, zooals de Noor zegt: *kleppet*. Daarom heet de gespleten visch *Klepvisk*, waaruit ons woord »klipvisch» is verbasterd. De beide helften worden aan den staart bijeen gebonden, op stokken gehangen en gedroogd. Daarom heet hij *stokvisch*. In den regel blijven de visschen tot den 14^{den} Juni op die stokken hangen en worden dan als *Torfisk*, dat is gedroogde visch, door noorsche jachten, lange, breede vaartuigen met één mast en een vierkant ra-zeil, naar Bergen en ook naar Rusland verscheept, en vervolgens over andere landen verspreid, vooral over Spanje, Portugal en Italie. De visch die niet gedroogd maar gezouten wordt, heet *zoutevisch* en ook wel *labberdaan*.

De prijs verschilt natuurlijk veel naar tijd en omstandigheden. De regering berekent dat de visschers als minimum voor elken gevangen visch ongeveer 15 cents van onze munt krijgen. Zoo gerekend vertegenwoordigen 40,500,000 kabeljauwen een waarde van f 6,420,000. De bruto-verdiens te van een netvisscher was in 1893 als maximum f 540; van een lijnvisscher f 457,80 en van een handsnoervisscher f 236,40, en dat jaar was een zeer voordeelig jaar. Doch het eene jaar door het andere gerekend, blijkt het dat een netvisscher in de vier eerste maanden van het jaar, waarin de kabeljauwvangst bij de Lofoten bedreven wordt, verdient f 144, een lijnvisscher f 171, en een handsnoervisscher f 78. Waaruit blijkt, dat de onuitputtelijk rijke zee den vlijtigen noorschen visscher op de Lofoten het goud toch niet bij hoopen in den schoot werpt.